

D.E.Ü.İLÂHİYAT FAKÜLTESİ'NDE MEZHEPLER TARİHİ ÖĞRETİMİNDE AKTİF EĞİTİM UYGULAMASI

A.Bülent Ünal*

ÖZET

Bu makalede Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat Fakültesinde Lisans düzeyinde, İlahiyat ve Din Kültürü Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümlerinde aktif eğitim metoduyla İslam Mezhepleri Tarihi alanının uygulanışına dair bilgi verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aktif Eğitim, Modül, Senaryo , PDÖ (probleme dayalı öğrenme).

ACTIVE EDUCATION ON THE TEACHING OF THE HISTORY OF THE ISLAMIC SECTS AT THE FACULTY OF DIVINITY AT DOKUZ EYLUL UNIVERSITY.

ABSTRACT

In this article, information is given about the active education in the field of the History of the Islamic Sects, in the both departments (the Divinity Department and the Department of Teacherness of the Religious Culture and the Moral Knowledge) in the Faculty of Divinity at Dokuz Eylul University.

Key words: Active Education,Module, Senario, PBL (Problem based learning).

Bu yazıda, D.E.Ü. İlahiyat Fakültesinde, Lisans düzeyinde, İslam Mezhepleri Tarihi modülünün, bir aktif eğitim uygulaması olan *Probleme Dayalı Öğrenme yaklaşımına* göre işlenişi hakkında bilgi verilecektir.

Aktif eğitim sürecine girmeden önceki dönemde, yasal sıfatımız olan öğretim elemanı kavramıyla biz daha çok kendimizi *akademisyen, aydın, entellektüel veya araştırmacı* olarak tanımlamaktan hoşlanıyor, bize *eğitmen veya öğretmen* denilmesinden rahatsızlık duyuyor, genellikle

---

* Doç. Dr., D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

le eğitim-öğretim kurumlarında görev yaptığımızı; asıl sorumluluğumuzun öğrencilerimizin öğrenmesini sağlamak ve bunun için öğrenmenin veya öğretmenin kurallarına uymanın gerekli olduğunu aklımıza getirmiyorduk. Genellikle şöyle bir kolay mantık ile hareket ediyorduk: Anlatırız ve öğrenirler, daha da ileri giderek düşünüyorduk ki benimserler ve hatta bunlara uygun davranmayı da öğrenirler. Ama hep yaptığımız da beklediğimiz sonuçlar ortaya çıkmadığı için devamlı olarak durumdan şikâyetçi olmaktı. Peki, müziği sevmeyen veya yeterli müzik bilgisi olmayan bir orkestra şefi misali, eğitim-öğretimden hoşlanmayan ve kurumlarındaki rollerinin farkında olmayan kimselerle eğitim yapılabilir mi? Yahut eğitim-öğretim faaliyetini küçümseyen insanlarla yüksek öğrenim ne ölçüde mümkün olabilir? Dahası, kendimizi sadece akademisyen olarak tanımlamak, sanki eğitim ve öğretimi, daha alt sosyal sınıfların görevleri olarak görmek, öğrencide kalıcı bir öğrenmeyi sağlıyor mu? Bu durum doğal olarak, hem eğitim kurumlarında verimi düşürmekte ve hem de arzulanan hedeflere ulaşmayı engellemektedir.

İşte aktif eğitim süreciyle birlikte bizler, hem bu sorular üzerinde düşünmeye hem de asıl görevimizin ne olduğunu yeniden sorgulamaya başladık, öncelikle birer öğretmen olduğumuzu hatırladık. Daha doğrusu işimizin öğrencinin öğrenmesine yardımcı olmak, ona bir çeşit rehberlik etmekten ibaret olduğunu gördük. Bu sebeple öğretici yerine daha uygun bir terim olan yönlendiriciyi kullanıyoruz.

Bu kısa durum tespiti ve öz eleştiriden sonra, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yürürlükte olan aktif eğitim projesi çerçevesinde mevcut iki bölümde İslam Mezhepleri Tarihi Lisans düzeyi modüllerini nasıl uyguladığımıza dair bazı bilgiler vermeye geçebiliriz.

DEÜ İlahiyat Fakültesinde "aktif eğitim"¹e geçme fikrinin, büyük ölçüde uygulanan eğitim sistemindeki aksaklıklardan kaynaklandığı söyle-

---

¹ Burada çoğunlukla, yaygın şekliyle "aktif eğitim" terimi kullanılmıştır. Bununla "aktif öğrenme"yi kast etmekteyiz. Aktif öğrenme, öğrenimde daha çok öğrencinin sorumluluk aldığı, öğrenciyi akademik ve sosyal alanda geliştirmeyi hedefleyen, öğrenme sırasında zihinsel yetinin yanında diğer duyuların da etkin olarak kullanılması gerektiğini ortaya koyan bir öğrenme stratejisidir. Bkz. Kamile Ün Açıkgöz, *Aktif Öğrenme*, İzmir 2002, s. 17.

[D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi'nde Mezhepler Tarihi Öğretiminde Aktif Eğitim Uygulaması]

nebilir.² Bu aksaklıklar, öğretim elemanı, öğrenci, yöntem ve malzemeyle ilgilidir.³ Öğrencinin ihtiyacını duyarak ve gönüllü olarak katılmadığı, öğretici merkezli, tartışmanın çok az yapılabildiği, sınırlı kaynak ve malzemeyle öğrenmekten çok sınıf geçmeyi hedef alan bir eğitim sisteminin sorgulanması ve yeni arayış ve yaklaşımlara yönelik zorunluluğu hasil olmuştur.⁴

D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi, 2001-2002 öğretim yılından bu yana aktif eğitim ve buna bağlı olarak *probleme dayalı öğrenmeyi* benimseyerek uygulayan ilk İlahiyat Fakültesidir.⁵ Öğrenci merkezli bir yaklaşım olan aktif eğitim, eski eğitimle ilgili paradigmanın terk edilmesini istemektedir. DEÜ İlahiyat Fakültesi birçok eğitim kurumunda sürdürülen ve daha çok öğretmenin/konunun merkezde olduğu bu anlayışı terk eden ilk ilâhiyat olma yolunda önemli bir adım atarak 2001- 2002 öğretim yılında aktif eğitimi benimsemiştir.⁶

Fakültede birinci sınıf, ağırlıklı olarak ilâhiyat eğitimine temel teşkil eden Arapça öğretimine tahsis edilmiş, ikinci sınıftan itibaren probleme dayalı öğrenme esas alınarak ders sistemi yerine modül sistemine geçilmiştir.⁷

Burada “ders” yerine “modül” kavramı kullanılmıştır. Modülde içerik *entegre* bir özellik taşımaktadır. Geleneksel olan, tek bilim dalında derinliğine öğretim yapılması yerine, (bir bilim dalı esas olarak alınsa bile, onun etrafında) ilgili bir çok bilim dalının konuları bir bütün oluşturacak şekilde birleştirilerek incelenir.⁸ Biz de bu süreçte, “İslam Mezheple-

² Mustafa Yıldırım, “İslâm Hukuku Öğretimine Farklı Bir Yaklaşım: “Aktif Eğitim””, *D.E.Ü.İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı XXII, İzmir 2005, 38.

³ Bu aksaklıklar ve aktif eğitime geçişimize neden oluşuyla ilgili geniş bilgi için bkz. Yıldırım, *age*, 38-42; Selahattin Parlador, “Aktif Eğitime Geçiş Öykümüz”, *II. Aktif Eğitim Kurultayı Bildiriler Kitabı 4-5 Haziran 2005*, İzmir 2005.

⁴ Yıldırım, *age*, 42.

⁵ Halit Ev, “Aktif Eğitimde Öğrenci Memnuniyeti –DEÜ İlahiyat Fakültesi Örneği”, *II. Aktif Eğitim Kurultayı*, 4-5 Haziran 2005, s. 202 vd. İzmir 2005.

⁶ Ev, *age*, 203.

⁷ Ev, *age*, 204.

⁸ Remzi Öncül, *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul 2000 ‘den naklen; Selahattin Parlador, “Aktif Eğitimde Senaryoların Yeri ve İyi bir

ri Tarihi dersi” yerine, İslam Mezhepleri Tarihi bilim alanını esas alan modüller hazırlama faaliyetine girişmiş olduk.

Fakültemizde uygulandığı şekliyle bir modül çeşitli bileşenlerden oluşmaktadır. Bunlar;

1. Probleme Dayalı Öğrenme (PDÖ) Oturumları
2. Sunumlar
3. Bilimsel Danışma
4. Bilgisayar Destekli Eğitim
5. Tartışma Oturumu gibi faaliyetlerdir.

Bunların dışında doğrudan modül içeriği ile ilgili olmayan, fakat genel ilahiyat formasyonunun oluşmasını destekleyen, ders formatında modül bileşenleri de bulunmaktadır. Bunlar:

1. Bilimsel Araştırma Teknikleri (BAT),
2. Mesleki Değerler ve Etik,
3. Mesleki Beceriler
4. Arapça Metinler
5. İngilizce Metinlerdir⁹

Modülleri destekler mahiyette, ancak modül bileşeni olmayan dönemlik¹⁰ dersler de mevcuttur. Bunlar;

Mesleki Arapça (Arapça, Mezhepler Tarihi, Tasavvuf, İslam Hukuku, Tefsir, Hadis, 2005-2006 öğretim yılından itibaren), Mesleki İngilizce (Dinler Tarihi, Din Psikolojisi, Din Eğitimi, 2005-2006 öğretim yılından itibaren), Osmanlı Türkçesi, Güzel Kur’an Okuma, Kıraat, Paleografi, Çocuk Edebiyatı vb.

Senaryonun Özellikleri”, *Birinci Aktif Eğitim Kurultayı Bildiriler Kitabı*, 29-30 Mayıs 2004, İzmir 2004.

⁹ 2005-2006 öğretim yılından önce “Arapça Metinler” ve “İngilizce Metinler” derslerinde, ilgili modülün içeriği doğrultusunda metinler ele alınıyorken, 2005-2006 öğretim yılından itibaren bu iki bileşen, müstakil dersler haline getirilerek modül bileşeni olmaktan çıkarılmıştır, ve “Mesleki Arapça” ve “Mesleki İngilizce” adları altında 2. ve 3. dönemde çeşitli bilim dallarında seçimlik derslere dönüştürülmüşlerdir.

¹⁰ Aktif sistemde dönem terimi, yarıyıl değil, bütün yılı ifade için kullanılmaktadır.

İlâhiyat eğitiminde, öğrencilere kazandırılması gereken nosyon ve meslekî becerileri destekler mahiyette çeşitli dersler, seçmeli, zorunlu “ders” olarak, (modül dışı) programda yer almaktadır. Bu kapsamda ele alabileceğimiz Özel Çalışma Modülü (ÖÇM), 2005- 2006'dan itibaren yürürlüğe girmiştir. Bu modülde öğrenciler, ilk yarıyıldan danışmanlarıyla bir konu belirlerler. Kaynak tespiti, bilgi toplama ve yönetime dair iki kredilik bir ders alırlar. İkinci yarıyıldan başlayarak, her dönemde o dönem için belirlenen modüllerden birinde, bilimsel araştırma tekniklerine uygun olarak bir çalışma yaparlar ve hazırladıkları raporu danışman- yönetici öğretim elemanına sunarlar.

Modül Bileşenleri:

Probleme Dayalı Öğrenme (PDÖ) Oturumları:

PDÖ oturumları, modülün en önemli ve temel bileşenidir. Probleme Dayalı Öğrenme, aktif öğrenmenin uygulama yollarından biri olarak kabul edilebilir. Probleme dayalı öğrenmede kullanılan senaryolar, öğrenmeye yol göstermek üzere hazırlanmış veri ve sorulardan oluşur.¹¹ PDÖ oturumlarında kullanılmak üzere hazırlanan senaryo metni, bilimsel araştırma yöntemine uygun olarak aşamalı bir yapıda düzenlenir. Bu aşamalar:

1. Problem durumu,
2. Araştırma ve veri toplama,
3. Sonuca ulaşmadır.¹²

Genellikle ilk oturumda, ele alınan bir problem çerçevesinde öğrencinin neleri bilip neleri bilmediğini anlamasını sağlayacak bir beyin fırtınasına başvurulur ve öğrenmesi gereken konular oturumdaki grup tarafından tespit edilir. İkinci oturum öncesi boş zamanlar tespit edilen bu konularda öğrencinin araştırma yapması, bilgi toplaması için kullanılır. Üçüncü oturumda bir çeşit sonuç çıkarma ve değerlendirme yapıldığı söylenebilir.

---

¹¹ Parladır, *Senaryo*, 143.

¹² Parladır, *age*, 143.

Sunumlar:

Her modülde, konuları destekleyen, birer ders saatlik 8'er sunum verilmektedir. Genellikle PDÖ¹³ oturumlarında işleme imkanı bulunmayan konular sunuma bırakılmakta ya da vurgulanması gereken, modül içeriği ve senaryosunda entegrasyonu beklenen konuların desteklenmesi için sunumlar kullanılmaktadır. Sunumlarımızda mezheplere dair bol miktarda görsel ve işitsel malzeme kullanılmaktadır.¹⁴ Sunum konuları her sene aynı olmamakta, öğrencilere fayda sağlaması gözetilerek, her yıl yeniden gözden geçirilip ya aynı sunum geliştirilmekte ya da daha uygun yeni konularla değiştirilmektedir.

Sunum veren öğretim elemanları, ve konuları, modülün başka modüllerle entegrasyonuna da imkan tanıyacak şekilde modül başkanınca düzenlenir.

Bilimsel Danışma:

Modül süreci içinde Bilimsel Danışma saatleri, öğrencinin öğrenme sürecinde mecburiyetle değil, ihtiyaç duyduğunda gönüllü olarak öğretim elemanı ile görüşme yapmasına imkân vermektedir.

Bilgisayar destekli eğitim:

Bilgisayar destekli eğitim saatlerinde, yeterli sayıdaki internet erişimli bilgisayarlarla donatılmış salonlarda, hoca nezaretinde öğrencinin içinde bulunduğu modül ile ilgili internet araştırması yapabilmesi ve bilgisayardan istifade etmesi, gerektiğinde de öğretim elemanından yardım alabilmesi amaçlanmıştır.

Tartışma Oturumu

Modül Bileşenlerinden tartışma oturumunun amacı, modül, PDÖ oturumları, sunumlar ve bilimsel danışma saatleri sona erdikten sonra,

---

¹³ Pdö ile ilgili geniş bilgi için bkz. Aklime Dicle, "Probleme Dayalı Öğrenimde Değerlendirme Yaklaşımları Ve Ölçme Değerlendirme Teknikleri", *1. Aktif Eğitim Kurultayı Bildiriler Kitabı, Dokuz Eylül Yayınları*, 181 vd. İzmir 2004.

¹⁴ Sunum hazırlığı ile ilgili bkz. Osman Bilen, Bülent Çelikel, "Aktif Eğitim Senaryosunu Görsel ve Duyulur Sunumlarla Desteklemek: Felsefi Bir Değerlendirme", *II. Aktif Eğitim Kurultayı Bildiriler Kitabı 4-5 Haziran 2005*, İzmir 2005

hâla cevaplanmamış sorular kaldıysa, modül başkanı ve öğrencilerin buluşup tartışacakları bir ortamı oluşturmaktır.

Her modül için üç safhalık bir süreç söz konusudur. Burada bazı teknik bilgilerle birlikte Mezhepler Tarihi modülünde neler yapıldığı ifade edilmeye çalışılacaktır.

I. HAZIRLIK SAFHASI

Modül Senaryosunu, aktif yöntemin bir uygulaması olan probleme dayalı öğrenmede (PDÖ), bir problem durumun çözümünü ve öğrenmeyi sağlamak üzere düşünmeyi, akıl yürütmeyi yönetmek ve yönlendirmek amacıyla düzenlenmiş veri ve sorulardan oluşan bir metin olarak tanımlamak mümkündür. Bu yöntemle oluşturulan öğrenme durumunun, özellikle PDÖ oturumlarında ele alınan senaryoların insanın doğal merak güdüsüne dayandırılması, dolayısıyla kalıcı bilgi, beceri ve tutumlar kazanılmasını sağlaması gerekir. Bunun gerçekleştirilmesi, senaryoların doğru bir insan bilgisinden hareketle ve konular anlamlı ve doğal bütünlüğü içinde ele alınarak öğrencinin akademik olduğu kadar sosyal ve moral güçlerinin bütün olarak gelişmesini sağlayacak bir şekilde düzenlenmesine özen gösterilmesi ile mümkün olacaktır.¹⁵

Eğitimin kaliteli, zevkli ve başarılı olması amacına yönelik bir probleme dayalı öğrenmenin sağlanmasında bu öğrenme durumunun en önemli aracını oluşturan senaryolarda bulunması gereken özellikler şunlardır:

- Senaryo insanın zihinsel, duygusal ve psikomotor yeteneklerinin hepsinin gelişmesini hedef almalıdır
- Senaryoda konu, ilgili bilim dalları açısından anlamlı ve birbirini çağrıştıran bir bütünlük içinde ele alınmalıdır (Entegrasyon).
- Senaryo bilimsel araştırma aşamalarına uygun bir plan içinde verilmelidir. Bilimsel anlamda problem çözümede bazı aşamalar bulunmaktadır.¹⁶ Bunlar:

¹⁵ Selahattin Parladır, "Aktif Eğitimde Senaryoların Yeri ve İyi bir Senaryonun Özellikleri", *Birinci Aktif Eğitim Kurultayı Bildiriler Kitabı*, 29-30 Mayıs 2004, İzmir 2004, 147.

¹⁶ Parladır, *age*, 145.

1. Problem durumu: Problemi açıklama, niteliğini, alanını tanıma, alt problemleri belirleme ve hipotez ortaya koyma,
2. Probleme ilgili veri ve bilgi toplama, en uygun olanlarını seçme, düzenleme,
3. Çözüm şekillerini değerlendirme, öğrenilen yeni bilgilere göre önceden ortaya konmuş olan hipotezlerin doğrulanıp doğrulanmadığını belirleme ve bir sonuca varmadır¹⁷

Modül senaryolarında üç veya dört oturum bulunmaktadır. Her oturumda alt bölümler yer almaktadır. Bölümlerin sayısı değişebilmektedir.

Modül hazırlığı çerçevesinde ilk yapılması gereken, modülün amaç ve içeriğinin tespitidir. Modül başkanı ve yardımcı elemanları bu tespiti yapmaktadır. Bu formda modülün amacı, modül sayesinde öğrencinin elde etmesi planlanan kazanımlar, yöntem, öğrenme materyali, önerilen kaynaklar, değerlendirme sistemi ve müfredat çok kısa ve özet olarak yer almaktadır. (Bkz. Ek-1)

Senaryo, modül başkanı, yardımcıları ve ilgili anabilim dalındaki elemanların toplanıp önceki müfredatta yer alan konuları gözden geçirerek, bunlardan en temel problemleri tespit etmektedirler. Örneğin, mezhepler tarihi senaryoları hazırlanırken en temel konunun ayrılaşma, mezhep olgusu olduğundan yola çıkılarak, giriş metni olarak yeni ihtida etmiş birinin mezhep olgusu karşısındaki şaşkınlığından yola çıkılmıştır.

Modül başkanı ve modül elemanları tarafından hazırlanan senaryo, bir senaryo komisyonuna sunulmaktadır. Komisyonda alanımızın entegre olması gerektiği düşünülen alanlardan ve eğitim bilimleri alanlarından öğretim üyeleri ve diğer temsilciler katılmakta, senaryo satır satır huzurda okunup teklif ve eleştiriler doğrultusunda metin tekrar gözden geçirilmekte ve komisyonun onayı ile senaryo öğrenciye sunulabilmektedir.

---

¹⁷ Parladır, age, 145.

Mezhepler önceden olduğu gibi teker teker ele alınmamış, ortak yönlerinden yola çıkılarak işlenmeye çalışılmıştır. Hariciliği çağrıştıran mezhep ve anlayışlar mezhep adı anılmadan fanatizm, radikalizm fundamentalizm gibi aktüel kavramlardan yola çıkılarak, *bilgiden bilgi doğurtma yöntemi* benimsenmiştir. Yeri geldiğinde Buda heykellerinin putları yıkmaya adına bombalanması haberleri, fotoğraflarıyla birlikte modül kitapçıkları arasında yerini almıştır. (Bkz. Ek-2) Öğrenciye empoze etme şeklinde değil, parçaların kendilerince birleştirilerek sonuca ulaşmalarına, keşfetmelerine yardımcı olacak şekilde veriler ve sorular sunulmaktadır. (Bkz. Ek-3) Gulât-ı Şia ve genel bir yaklaşım olarak ibâhilik mezhepler üstü kavramlar olarak ele alınmıştır. İslam dairesinin sınırlarına dair genel çerçeve çizilmiş, mezheplerin bu daireye göre konumlarını tespiti öğrenciye bırakılmıştır. Mezheplerde “Hak-bâtıl” tasnifinin, küreselleşen dünyada artık anlamsız kaldığını öğrenci kendisi bulmaktadır.

Senaryo hazırlanırken her oturum bölümünün başında bir “*başlangıç problemi*” bulunmaktadır. Bunlar bazen bir gazete haberi, bazen halk arasında o probleme işaret eden bir sorunun dramatize edilmiş hali, bazen konuyla alakalı ve zihnimize sorular oluşturabilecek ayetler, hadisler, ele almak istediğimiz mezhebe ait bir metin, internet forumlarından elde edilmiş bazı ilgili dialoglar, bazen çok anlamlı bir yazılı- yazısız karikatür, fotoğraf olabilmektedir. Güncellik ve ilgi çekicilik, zaman zaman mizahilik (Alevilik- Bektaşilik konusunda Bektaşi fıkraları gibi) dikkate alınmaktadır.

Sorular, bilgi sormaya değil, mevcut bilgilerden yeni bilgiler çıkarmaya, keşfettirmeye yönelik düzenlenmekte, diğer komşu alanlarla elden geldiğince entegre edilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda Mezhepler Tarihi ile öncelikle ilgili bilim dallarından istifadeye çalışılmaktadır. Bunlar öncelikle İslam Tarihi, Kelam, Hadis, Tasavvuf Tarihi, Tefsir, Din Sosyolojisi ve Din Psikolojisidir. Bunların dışında da irtibatımızın olduğu alanlar zaman zaman olabilmektedir.

Oturum bölümlerinin sonlarına konabilen ve daha çok bilgi sorusu olan soruların yer aldığı hasır ya da kare bulmacalar öğrencilerin ilgisini çekmektedir. Dikkat tazeleme açısından karikatür, fıkra fotoğraf gibi mal-

A. Bülent ÜNAL

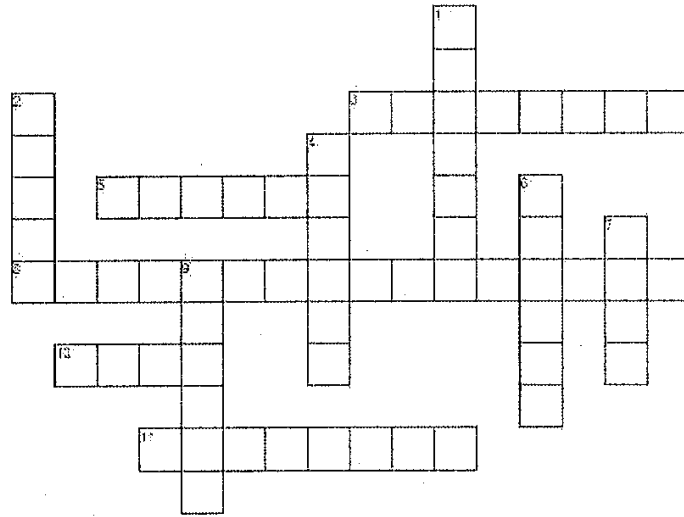
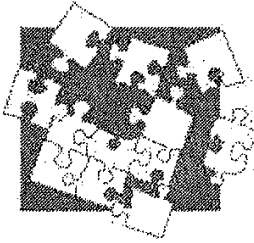
zeme kadar etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca modül senaryosuna görsel açıdan estetik katacak türden aşırıya kaçmamak kaydıyla süslemeler, geribildirimlerden edindiğimiz bilgiye göre, öğrencilerin beğenisini kazanmıştır.

Aşağıda, Şia Konusunun geçtiği bir PDÖ oturum bölümünde kullanılmış bulunan bulmaca görülmektedir:

İstanbul Kültür Sanat Vakfı
Eğilimler, Sorunlar, Çözümler

Eğilimler, Sorunlar, Çözümler
Eğilimler, Sorunlar, Çözümler

BULMACA

Soldan Sağa

- 3 Şia'ya göre dinin asıllarından
- 5 Şia'ya göre dinin asıllarından
- 8 İran'ın bugünkü Fakihî
- 10 Şianın imametini masûmiyetini korumak amacıyla ortaya koyduğu düşünce
- 11 etdal-me'dul görüşüyle imamet konusunda diğer Şii fırkalardan farklı bir düşünceye sahip Şii mezhebi

Yukarıdan Aşağıya

- 1 Şia'daki Hz. Muhammed ve soyunu sevmeyenler ile sevmeyenleri sevenleri sevmemek anlayışı
- 2 Şia'da gelirlerden alınan ve mollalaragiden beşte birlik vergi
- 4 Şia'ya göre dinin asıllarından
- 6 Şia'yı Şia yapan temel prensip
- 7 Şia'ya göre dinin asıllarından
- 9 Şia'ya göre dinin asıllarından

Fakülte öğretim elemanı yalnızca kendi branşında değil, kendi branşı dışındaki modüllerde de PDÖ yönlendiriciliği ve sunumlar ile görevlendirilebilmektedir. Mesela İslam Mezhepleri Tarihi öğretim üyesi,

[D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi'nde Mezhepler Tarihi Öğretiminde Aktif Eğitim Uygulaması]

İslam Mezhepleri Tarihi Modül başkanı, gerektiğinde, İkinci dönemdeki İslâm Tarihi ile ilgili bir modülde Mezhepler Tarihi ile İslâm Tarihinin kesiştiği bir konuda sunum vermektedir.

Mesela, “*Toplumda İtikadi, Siyasi, İdeolojik Farklılaşma ve Nedenleri*” isimli sunum, ikinci dönemde, İslam Tarihi Modülü içinde, Mezhepler Tarihi öğretim üyesince verilmektedir.

Başka anabilim dallarından da Mezhepler Tarihi Modülleri için kendi konularıyla entegre olabilecek sunumlar ve sunumcular istihdam edilmektedir; Mezhepler Tarihi Modülü almakta olan öğrenci, Fakültenin Din Psikolojisi öğretim üyesinden, “*Radikalizmin Psikolojik Sebepleri*” isimli sunum almakta, Mezhepler Tarihi hocasından aynı konunun başka yönünü, “*Dinde aşırılığın dünü bugünü*” adlı sunumda izlemektedir. İlahiyat Bölümündeki Mezhepler Tarihi I modülünde şu sunumlar verilmektedir: (Bu sunumlardan dönüşümlü olarak aynı modül için sekizi seçilmektedir. Modül adları yanına parantez içinde hangi bilim dalından destek alındığı belirtilmiştir.)

1. “Mezhepler Tarihinin Kaynakları, Problemleri”: (İ.Mezh.Tarihi Öğr.Ü.)
2. “Mezheplerin Klasik Tasnifinin Geçerliliği”: (İ.Mezh.Tarihi Öğr.Ü.)
3. “Şia'nın Kur'an Anlayışı”: (Tefsir Öğr.Ü.)
4. “Şia'nın Hadis Anlayışı”: (Hadis Öğr.Ü.)
5. “Yetmiş üç Fırka Hadisi ve Değerlendirmesi”: (Hadis Öğr.Ü.)
6. “Türkiye'de Caferiler”: (İ.Mezh.Tarihi Öğr.Ü.)
7. “İtikadi İslâm Mezhepleri'nin Ortaya Çıkış Sebepleri”: (İ.Mezh.Tarihi Öğr.Ü.)
8. “Türklerin Müslüman Oluşunda Mezheplerin Etkisi”: (İ.Mezh.Tarihi Öğr.Ü.)

İlahiyat Bölümündeki Mezhepler Tarihi II modülünde şu sunumlar verilmektedir:

1. “Batniliğin Mezheplere Etkisi”: (Kelâm Öğr. Ü.)
2. “Gazzali ve Bâtuniler” : (Kelâm Öğr. Ü.)
3. “Bektâşilik- Alevilik İlişkisi”: Dinler Tarihi Öğr.Ü.

A. Bülent ÜNAL

4. “Dürzilik”: (Mez.Tar. Öğr.Ü.)
5. “Anadolu Aleviliği”: (Dinler Tarihi Öğr. Ü.)
6. “Arap Alevileri”: (Mez.Tar. Öğr.Ü.)
7. “Bahailik”: (Mez.Tar. Öğr.Ü.)
8. “Hatmu'n-nubuvve (Hz.Muhammed'in Son Peygamber Oluşu)” (Kelâm Öğr.Ü.)
9. “Mehdilik” (Mez.Tar. Öğr.Ü.)
10. “Yezidilik-Satanizm İlişkisi” (Kelâm Öğr. Ü.)

DKAB Öğretmenliği bölümünde bütün konular tek modülde işlendiğinden ve sunum sayısı sekiz ile sınırlı olduğundan, İlâhiyat bölümünde verilen sunumlardan sekizi seçilerek verilmekte ve sunumlardan sınavlarda soru sorulmaktadır.

Yönlendiriciler, öncelikle modülün bulunduğu anabilim dalı öğretim üyelerinden, onlar sayı itibariyle yeterli olmadıkları takdirde yakın alanlardan seçilerek görevlendirilmektedirler. Böylece, sistemimiz, öğrenci merkezli olmakla birlikte, öğrenciler kadar öğretim elemanları da modüllere çalışıp, hazırlanmak durumundadırlar.

İlâhiyat lisans bölümünde aktif eğitim programı dahilinde, altıncı yarıyılıda, yani üçüncü dönemde, “İslam Mezhepleri Tarihi I” ve “İslam Mezhepleri Tarihi II” olmak üzere üçer oturumluk iki modül bulunmaktadır. I. modülde Mezhepler Tarihine Giriş, Harici ve Şii Fırkalar konularına yer verilmiş olup, İslâm Tarihiyle ve Kelâm ile tedahül eden bazı konular (Cemel-Sıffin, Büyük günah meselesi etrafındaki konular) bu modülde ele alınır. II. Modülde ise Aşırı Şii fırkalar ile Kadıyanilik ve Yezidilik, İslâm Mezheplerinden ayrılmış dinlerden Bahâilik, Mehdilik meselesi, Alevilik – Bektâşilik konuları görülmektedir.

İtikadi ve siyasi İslam Mezhepleri, İslam Tarihi boyunca etkeni ister siyasi, ister itikadi, ister sosyal olsun, meydana gelen ve dini karakter taşıyan zümreleşmeler, belirtilen senaryo anlayışı çerçevesinde zihinlerde yerleştirilmekte, böylece öğrencinin konuları öğretim elemanının anlatımıyla değil, kendi çalışma ve çıkarımlarıyla öğrenmesi mümkün olmaktadır. Senaryodaki sorular günlük hayattan ve aktüalitesi olan konular-

[D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi'nde Mezhepler Tarihi Öğretiminde Aktif Eğitim Uygulaması]

dan seçildiği için, öğrenci İslâm Mezhepleri tarihini iyi anlayıp özümsemekte ve kavrama yeteneği daha iyi geliştiği için kendisine gelecek soruları cevaplandırmada daha başarılı olmaktadır. Bu modülde zümreleşme, farklılaşma, fanatizm gibi mezheplere ayrılmanın temel kavram ve konularına yer verilmiş olduğu için öğrenci mezheplere dair genel bir bakış açısı kazanmış olmaktadır.

İlahiyat Fakültelerinde klasik yöntemle okutulan İslâm Mezhepleri Tarihi müfredatındaki tüm konular, hiçbir kısıtlama yapılmaksızın Aktif yöntem modüllerinde de öğrenciye sunulmaktadır. İlahiyat bölümünde iki modül halinde işlenen konular, DKAB Öğretmenliği bölümünde tek modülde ele alınmaya çalışılmaktadır. Öğrencilerden aldığımız geribildirimler çerçevesinde dersin ve konuların ilgi çekici bulunduğu, ancak zamanın yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır.

İslâm Mezhepleri Tarihinin Haricilikle ilgili ilk konularını anlamada ve güncel olaylarla ilişkilendirmede öğrenciler zorlanmakta idiler. Aktif eğitim sisteminde ilgili senaryo ve sorular, bir taraftan güncel ve ilgi uyandırıcı, bir taraftan da anlatılmak istenen konunun açıklanmasına katkıda bulunucu bir nitelikte olduğu için, öğrenciler yaşanan ve kendileri için bir anlamı olan bilgiyi öğrenme heyecanını yaşamakta ve oturumlar, klasik sistemle mukayese edilemeyecek derecede katılımcı bir tarzda geçmektedir. “İslâm Mezhepleri Tarihi I” adlı modülde İslâm mezhepleri ve bölümlerine dair genel bilgiler konu edilerek, öğrencinin mezheplere ve farklılaşmaya dair genel bir malûmat edinmesi amaçlanmaktadır. “İslâm Mezhepleri Tarihi II” modülünde ise; Gulât-ı Şia; Dürzilik, Nusayrilik, Alevilik-Bektaşilik, Bahailik, Mesih-Mehdi kavramları, Kadıyanilik, Yezidilik ele alınmaktadır.

İlköğretim DKAB Öğretmenliği bölümünde İslâm Mezhepleri Tarihi, tek modüldür. Modülün içeriği, ilahiyat bölümünün “İslâm Mezhepleri Tarihi I” ve “İslâm Mezhepleri Tarihi II” modülünün içeriğinden farklı değildir. İki modülün toplamından oluşmaktadır. Dolayısıyla DKAB bölümünde aynı konular 3 oturumluk tek modülde verildiği için biraz daha hızlıca konulara temas edilmektedir. İslâm Mezhepleri Tarihi konularının bu bölüm öğrencilerinin müstakbel mesleklerine de yakından yararı ola-

cağı düşüncesiyle konularda ihtisara gidilmemiştir. Bu modül de 3. dönemdedir.

Aktif eğitim sürecinde hem İlahiyat Bölümü, hem de D.K.A.B. bölümü için, Mezhepler Tarihi ile ilgili birer seçimlik ders mevcuttur: Mesleki Arapça (Mezhepler Tarihi). Ancak bu ders, üçüncü ve dördüncü yılda, tam dönemlik ve haftada bir saatlik bir derstir.

Seçimlik dersler genelde hocanın takriri ile yapılmakla beraber, bu yöntemi kullanırken de öğrencisinin ilgisini çekebilen hocaların dersi seçildiği için bu durum, aktif eğitimin genel yapısı açısından bir sakınca oluşturmamaktadır. Mezhepler Tarihinin seçilmiş klasik Arapça metinlerinin işlendiği derste, öğrenci merkezli, aktif metot sürdürülmeye çalışılmaktadır.

II. UYGULAMA SAFHASI

PDÖ oturumları, yönlendirici ve öğrencilerin bir masa etrafında bulunduğu ve en çok 8-9 kişilik gruplarla yapılmaktadır. Her biri genellikle dört saat süren üç (veya dört) oturumda gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Oturumlarda çay veya kahve gibi şeylerin beraberce içilmesi samimi ve sıcak bir ortamın oluşmasını sağlamaktadır.

Yönlendirici, bilgi vermekten çekinerek, sadece önceden bilgilenip gelen öğrencilerin bunlardan yeni bilgiler çıkarmasına yardım edecek şekilde sorularla rehberlik etmekte, böylece öğrencilerin bilişsel üst yeteneklerinin (sorgulama, eleştirel düşünme, analiz ve sentezler yapma) gelişmesine rehberlik etmeye çalışmaktadır.

Oturumlarda sırasıyla öğrencilerin;

Bir bilim adamı gibi problem hakkında hipotez geliştirmeleri,

Bunları araştırmaları – bunlara dair bilgi toplamaları,

Sonunda bir değerlendirme yapmaları gibi bilimsel araştırma süreci takip edilmektedir.

Eğitimde başarı, öğrencinin katılımının sağlanmasıyla mümkün olabilmektedir. Probleme dayalı öğrenme yaklaşımında “eğitici”, “öğretici” yerine “yönlendirici” terimi kullanılmaktadır. Buradan da anlaşılacağı

[D.E.Ü. İlâhiyat Fakültesi'nde Mezhepler Tarihi Öğretiminde Aktif Eğitim Uygulaması]

üzere, öğrenci merkezli bir öğretimden ziyade bir öğrenim söz konusudur.

İlk oturumda bir senaryo çerçevesinde yönlendiricinin yönlendirmesiyle, yönlendirici ve öğrencilerin birlikte bir masa etrafında oluşturduğu yedi-sekiz kişilik gruplarda hazırlıksız olarak mevcut bilgileriyle bir beyin fırtınası estirmektedirler. Bu esnada bilmedikleri konuları tespit ederek, gelecek oturuma o konuları çalışarak gelmektedirler. İkinci oturum soruları yine bir senaryo içinde, daha çok bilgiye yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Oturumlar süreci içinde bir yandan da sekiz adet sunumu¹⁸ çeşitli uzmanlardan çeşitli zamanlarda alarak bilgi takviyesine sahip olmaktadır. Bu arada öğrencilerin, modül öğretim üyeleriyle danışma saatlerinde birebir görüşerek bilgi elde etme imkanı da mevcuttur. Üçüncü oturum, ikincisinden iki gün sonra gerçekleşmekte ve öğrenilenlerden sonuçlara ulaşmaya yönelik senaryo ve sorulardan oluşmaktadır.

Mesela Dürzilik, Nusayrılık, Bahailik konularının işlendiği modüllerde, bunların ortak yönleri olan aşırılık ve ibâhilik özelliklerine dikkat çekilerek, ilk oturumda sorumuz şöyle olmuştur:

"Tarihte ve günümüzde hiçbir haram ve helal tanımayan inanç ve anlayışlar zuhur etmiştir. Bunlara ne isim verilir? Bu anlayışa sahip mezhepler biliyor musunuz?"

Öğrenciler, geçmiş bilgi ve kültürlerinin desteğiyle cevap vermeye çalışmaktadırlar. Gidişat doğru olduğunda iyi olmaktadır. Ancak yanlış yönlerde gidiliyorsa yönlendirici, başka bir soruyla tartışmaya yön vermektedir. Kendisi özellikle cevaplamamaktadır. Tartışma sonucu doğru cevap çıkmadıysa öğrenciler, "**Neler öğrenmeliyim?**" başlığı altında bir liste yapmaktadırlar ve gelecek bilgi oturumuna hazırlanarak gelmektedirler. Bu arada birinci oturumda yukarıdaki tarzda verdiğimiz soru, ikinci oturumda şu forma dönüşmektedir:

"Dürzilik, Fatımi halifesi Hakim bi Emrillah'ın uluhiyyetini ileri süren bir anlayıştır. Bu görüşü ortaya atan ve Dürziliği kuran kimdir?"

¹⁸ Dört oturumlu modüllerde 12 sunum.

A. Bülent ÜNAL

Üçüncü oturumda ise sonuca ulaşmayı hedef alan tarzda soru gelmektedir:

"Dürzilik, bir İslâm mezhebi midir? Neden?"

Sorular hazırlanırken drama ya da empatiye önem verilmiştir:

"Sıffin savaşı sıralarında yaşayan genç bir Müslüman olsaydınız Hz. Ali mi, Muaviye mi yoksa Hariciler tarafında mı olurdunuz?"

"Siz Hz. Peygamber'in damadı olsaydınız, onun vefatından sonra yerine halife olmak ister miydiniz?"

Haricilik, İbadilik, Vehhabilik konusuna girerken;

"Sizce günümüzde Müslümanların türbe ziyareti vb. uygulamaları putperestlik olarak değerlendirilebilir mi?"

"Zındıklık, Mülhidlik, Ehl-i Bid'at ve Dalalet kavramları hakkında ne düşünüyorsunuz? Günümüzde kullanılan sapık/sapıklık ifadesi farklı mezhep mensupları için kullanılabilir mi?"

"Hz. Peygamber'den sonra ortaya çıkan her şey "bid'at"tir, denilebilir mi?"

"Emr bi'l-maruf, nehy ani'l-münker, İslamın önemli prensiplerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Bunu hayatınızda uyguladınız mı? Nasıl? Bunu bir sorumluluk olarak düşünüyor musunuz? bu prensibin uygulanıp uygulanmaması konusundaki düşünceniz nedir?"

Mezhepler Tarihi Modülü PDÖ oturumları için basılmış bulunan sorular cevap için boşluklar bırakılarak ve oldukça zengin görsel malzeme ile desteklenmiş olarak öğrenciye sunulur. Sorular her modül için farklı renk kağıt kullanılarak özellikle kitapçık yapılmadan hazırlanır. Yönlendirici her sayfayı sırası gelince teker teker öğrenciye dağıtır. Bu sayede sonraki sayfalardan ipucu elde etme ya da mevcut incelenmekte olan soru dışına dikkat dağılma ihtimali en aza indirilmiş olur. Mezhepler Tarihi Modül kâğıtlarında biz, sorulardan ayrı olarak her oturum sonunda kare bulmacalar, İngilizce ve Türkçe karikatürler kullandık. Modülün en sonunda bir çizelge hazırladık ve dikeyde kavramlar, yatayda ise mezhep adlarını verdik. O mezheplerde o kavramların bulunup bulunmamasına göre, öğrencilerin bu çizelgeyi doldurmalarını istedik:

Sunumlar bilgisayar ve projeksiyon cihazıyla donatılmış sunum salonlarında verilir. Modüle katılan tüm öğrenciler bir araya gelerek 50 dakikalık süre içinde çoğunlukla MS-Powerpoint programıyla hazırlanmış sunumları izlerler. Sonunda da varsa sorularını sorarlar. Sunumun bir kopyasını öğretim elemanı izin verirse kendi flash belleklerine alıp daha sonra bilgisayar salonunda ya da kişisel bilgisayarlarında tekrar izleyebilirler. Sunumlarda, resim, çizgi film, fotoğraf, ses, video destekli malzemeyle işlenmiş ve konunun en can alıcı noktalarının vurgulandığı kısa ve öz bilgi sunulur.

Üçüncü oturumu tartışma oturumu takip eder ve bu oturumda da öğrenciler, modülde zihinlerine takılan konuları modül başkanı ve yardımcılarıyla tartışma, görüşme imkanına sahiptir. Müteakip hafta başında da modül sonu sınavını takiben, bir sonraki modül başlar. Yoğun bir, iki-üç haftalık modül süreci ile öğrenci, Gestalt teorisine de uygun olarak alanın bütününe daha hızlı bir şekilde görmüş olur. Ağırlık merkezi öğrenci olduğundan çalışmamak, ya da arkada bir yerde ders dışı bir işle meşgul olmak, ya da uyumak şansı yoktur.

III. DEĞERLENDİRME SAFHASI

Her yönlendirici oturumlardan sonra bir değerlendirme formunda her öğrencinin bu oturumlardaki aktiflik ve performans düzeyini değerlendirir.

Bundan başka, bir dönem içinde öğrenciye dönük üç değerlendirme daha yapılmaktadır. Bunlar:

- Her modülün sonunda Modül Sonu Değerlendirmesi (MSD)
- Yarıyılın sonunda yapılan Öğrenci Başarı Değerlendirmesi (ÖBD)
- Bütün dönemi kapsayan Yıllık değerlendirme.

Bu sınavlarda çoktan seçmeli sorular, sadece hatırlamaya dönük değil, kavrama, analiz, sentez ve değerlendirme becerilerini ölçmeyi sağlayacak şekilde hazırlanmakta ve optik okuyucu ile değerlendirilmektedir. İsteyen öğretim elemanlarının farklı değerlendirme şekillerini kullanması da mümkündür.

{D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi'nde Mezhepler Tarihi Öğretiminde Aktif Eğitim Uygulaması}

Önceleri modül bileşeni olup, daha sonra ayrılan ve seçmeli ders haline gelen derslerin sınavları mezkur modül sınavlarından ayrı olarak gerçekleştirilmektedir.

Modül sonunda öğrenciler tarafından da, doldurdukları *geri bildirim* formlarıyla yönlendiricilerin, sunum verenlerin, topyekün modülün değerlendirilmesi yapılmaktadır. Yönlendiriş kalitesine, sunulan sunumun ve sunuş tarzının niteliğine, modül içeriğinin işleniş kalitesine öğrenci tarafından da not verildiği bir sistemde eğitimcilerin de kalitede yarış içinde olmaları gerekir ve beklenir. Bu yüzden, aktif eğitimde ağırlık merkezi sadece öğrencide değil, aynı zamanda eğitim kadrosundadır.

Hoca ve öğrencilerin *geri bildirimleri* daha sonraki hazırlık dönemlerinde dikkate alınarak değerlendirilmektedir.

D.E.Ü. İlahiyat Fakültesinde İslam Mezhepleri Tarihi Lisans düzeyinin, *Probleme Dayalı Öğrenime*¹⁹ uyarlanması oldukça uzun ve zahmetli bir süreçte gerçekleşmiştir. Fakültemizdeki bölüm yapısına bağlı olarak Mezhepler Tarihi alanı için üç ayrı modülün hazırlığı gerekmiştir.²⁰ Bu bağlamda sayısız toplantılar, beyin fırtınaları, çalıştaylar, sunumlar, PDÖ öğrenci kitaplarının, yönlendirici kitaplarının hazırlanması, (başlangıçta) İngilizce ve Arapça modül metinlerinin tespiti, sınavların optik okuyucu ile okunabilecek şekilde çoktan seçmeli testler olarak hazırlanması bu sürecin parçalarıdır. Soruların her sene yenilenmesi, Modül Sonu, I. ve II. ÖBD'ler ile yıl sonu ÖBD'lerinin sınavlarının hazırlanması, hem modül başkanları ve diğer çalışanları, hem de idarecileri klasik sisteme göre daha çok çaba sarf etmeye sevk etmektedir. Elde edilen sonuca bakıldığında ise, bütün bu çabalara değdiği görülmektedir.

Bu sistemde eğitim yönlendiricilerinin yükü, eski ders anlatma sistemine göre azalmış gibi görünse de durum hiç öyle değildir. Hem,

¹⁹ PDÖ oturumları süreci ve aşamaları hakkında geniş bilgi için bkz. Halit Ev, "Aktif eğitim ve ölçme değerlendirime yaklaşımları", *Türk Eğitim Sisteminde yeni paradigma arayışları Sempozyumu*, 4-5 Kasım 2006, ss.174 vd., Ankara 2007.

²⁰ İslam Mezhepleri Tarihi I (İlahiyat Bölümü), İslam Mezhepleri Tarihi II (İlahiyat Bölümü), İslam Mezhepleri Tarihi (DKAB Öğretmenliği Bölümü)

PDÖ'lere katılan yönlendiriciler, hem de sunum verenler, en az eskisi kadar, belki de daha fazla çalışmak durumundadır. 50 dakikalık bir sunum için hocamızın bazen bir – iki hafta, bazen bir ay hazırlık yaptığı olmaktadır.

Yeni sistemin hocalar açısından da önemli zorlukları bulunmaktadır. Senaryo üretmek, öğrencisinin ilgisini çekecek yeni projeler geliştirmek, senaryoları sık sık yenilemek, sorulan soruları daha ilgi çekici hale getirmek için yoğun bir mesai sarf edilmesi gerekmektedir. Ama bu sıkıntılarının aşılmasının özellikle manevi bir borç olduğunun düşünülmesi gerekmektedir.²¹

SONUÇ

Fakültemizde önceki yıllarda uygulanan eğitim sisteminin yetersizliği konusunda genel bir kanaat oluşmuştur. Bu durumdan kurtulmak için yapılması düşünülen değişikliklerin büyük ölçüde aktif eğitim sisteminde bulunduğu görüldü. Bunun üzerine, DEÜ İlahiyat Fakültesi'nde konunun üzerine cesaretle gidilmiş ve aktif eğitime geçme kararı alınmıştır. Üç yıllık bir tecrübe sonucu görülmüştür ki, klasik eğitim sistemiyle ifade edilen sorunların büyük bölümü ortadan kalkmıştır. Bu sistemin öğrenci merkezli olması sebebiyle hocalarla ilgili sorunlar önemli ölçüde azalmış, sistemin doğasının gereği, onlar da eskisinden daha çok çalışmak zorunda olmuşlardır. Çünkü en azından senaryo ve ilgili soruları hazırlamak, PDÖ yönlendiricisi olanların yönlendirici nüshasını çalışarak oturuma gelmek durumundadırlar. Öğrenciler ise, doğrudan kendileri üzerine kurulan bir sistemde çalışmama ve araştırmama gibi bir seçeneğe sahip bulunmamaktadırlar. Yedi-Sekiz kişilik sınıflarda hoca ve öğrenciler birbirlerini daha iyi tanıyarak sıcak ilişkiler kurmakta, Bilimsel Danışmanlık saatlerinde ders dışı hoca-öğrenci ilişkileri daha da gelişerek hocalardan yararlanma imkânı artmaktadır. Kısacası aktif eğitim, öğrenme heyecanını canlı tutarak öğrenmeyi öğretmektedir.²²

---

²¹ Mustafa Yıldırım, "İslâm Hukuku Öğretimine Farklı Bir Yaklaşım: "Aktif Eğitim"", *D.E.Ü.İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı XXII, İzmir 2005, ss.51.*

²² Yıldırım, *age.*, 50.

Mustafa Yıldırım'ın da ifade ettiği gibi, halinden şikayetçi olup, bu böyle gitmez deyip, yeni tekliflere kayıtsız kalmak, bazen de karşı çıkmak genel bir insan zafıdır. Yeni bir sisteme geçerken yaşanabilecek zorlukların bir kısmı DEÜ İlahiyat Fakültesinde de yaşanmıştır. Ama bu zorlukların büyük bölümünün aşıldığını söylemek mümkündür. Aktif eğitim sebebiyle DEÜ İlahiyat Fakültesi'ne idarecisi, hocası ve öğrencisiyle yeni bir heyecan gelmiş ve 2004-2005 öğretim yılında verilen ilk mezunlarda İlahiyat eğitiminden amaçlanan hedeflerin gerçekleşmiş olması, eskisinden daha faydalı ve verimli bir eğitim sürecinin yaşandığını göstermiştir. Öğrencilerin derse katılımları, konuları tartışabilmeleri, araştırmaya yönelmeleri eskiye oranla önemli derecede artmıştır. Onların daha sosyal, daha paylaşımcı, daha bilinçli ve kendilerine daha çok güveni olan öğrenciler olarak yetiştikleri görülmüş, öğrendikleri bilgileri pratik hayatta kullanabilir hale geldikleri ve teori-pratik ilişkisini kurabildikleri mutlulukla müşahede edilmiştir. Öğrencilere, bu sistemin öğrencileri ne kadar geliştirdiğine, onlara kazandırmayı hedeflediği bilgi ve becerilere, sistemin uygulanışına yönelik sorulara %80'in üzerinde olumlu cevap vermiş olmaları²³ da, bu kanaatleri teyit eder niteliktedir.²⁴

Halit Ev tarafından 2005 yılında D.E.Ü. İlahiyat Fakültesinin 2, 3 ve 4. sınıflarında probleme dayalı öğrenme sisteminde öğrenim gören 260 öğrenciye uygulanan genel öğrenci memnuniyeti anketine göre;

1. Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%73,57) anket formunda yer alan bilgi, tutum ve becerileri kazanma ya da geliştirme konusunda aktif eğitimin katkısı olduğu fikrine katılmakta. Uygulamadan memnun görünmekte ve kendisinin birçok bakımdan bu sayede geliştiğine inanmaktadır.
2. Genel olarak öğrenciler aktif eğitimi, sadece hocanın aktif olduğu anlatma yönteminden daha yararlı bulmaktadırlar (%78.8).
3. Aktif eğitim uygulamasının bazı eksikliklerinin giderilmesi halinde ilahiyat eğitimine öncekinden farklı bir kalite kazandıracığına inanılmaktadır (%85,6).

²³ Halit Ev, "Aktif Eğitimde Öğrenci Memnuniyeti -DEÜ İlahiyat Fakültesi Örneği", *II. Aktif Eğitim Kurultayı, 4-5 Haziran 2005*, s. 202 vd. İzmir 2005.

²⁴ Yıldırım, *age.*, 51

4. Öğrenciler bu yöntemle öğrenmeyi zevkli bulmakta (%81,2), bu yöntemin zihin yeteneklerini açtığını, daha üst zihin işlemleri yapabilme becerisi kazanmalarına yardımcı olduğunu (%79,8); heyecanlarını kontrol edebilme, grup içinde düzgün ve mantıklı konuşabilme becerilerini geliştirdiğini (%80) kabul etmektedir.
5. Uygulamadan kaynaklanan nedenlerle öğrencilerin bazı konularda daha az memnun oldukları görülmüştür. Meselâ, bu yöntemde sınav için değil, kendilerini geliştirmek için çalıştıkları (%50,5) ile bilgilerin diğer alanlarla entegre edilmiş bir şekilde öğrendikleri fikrine katılma oranı (%63,4) diğer maddelere göre daha düşüktür.
6. Öğrencilerin bölüm, cinsiyet, fakülteyi başkalarına tavsiye, sınıf ve fakülteye girişteki tercih sıralarına göre genel memnuniyet puanları arasında farklılıklar bulunmuştur.²⁵

Probleme dayalı öğrenme sisteminin aksayan yönleri, öğrenci ve eğitimcilerden alınan geribildirimlerle ve her yıl yapılan toplantılarla tespit edilmekte ve giderilmeye dönük tedbirler alınmaktadır. Meselâ, sınav sistemi çoktan seçmeli test usûlüne göre yapıldığı ve ÖSYM’de uygulandığı gibi optik sistemlerle okunduğu için, öğrencilerimizin düşüncelerini yazılı olarak ifade etmede zafiyete düştükleri tespit edilmiş, 2005-2006 öğretim yılından itibaren her öğrencinin 2, 3 ve 4. sınıflarda yılda bir adet olmak üzere toplam üç adet “Özel Çalışma Modülü (ÖÇM)” adıyla bilimsel çalışma ağırlıklı 15-20’şer sayfalık bir seminer hazırlaması ve bunu hazırlayanların diploma alamaması kararlaştırılmıştır.²⁶ Test sınavının sözü edilen mahzurunu bertaraf maksadıyla, test tipi sınav dahilinde bir-iki de klasik kompozisyon sorusu soran modül başkanları son uygulamalarda görülmeye başlanmıştır. Hiçbir sistemin kusursuz olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Fakültemizde altıncı yılını; Mezhepler Tarihi alanında beşinci yılını dolduran aktif eğitim uygulamasının aksayan yönleri günden güne giderilmeye çalışılmakta, eğitim hedeflerimizin gerçekleştirilmesine yönelik çabalarımız sürmektedir.

²⁵ Ev, age, 205.

²⁶ Yıldırım, age, 51.

EKLER

EK-1: Modül Amaç-İçerik formu örneği

İLAHİYAT LİSANS BÖLÜMÜ

DÖNEMİ	: III
YARIYIL	: BAHAR
BLOK	:
ADI	: İslam Mezhepleri 1
İNGİLİZCE ADI	: Islamic Sects 1
KODU	: İLF310
TÜRÜ VE STATÜSÜ	: Teorik- -Zorunlu
KREDİSİ	:
MODÜL KURULU BAŞKANI	: Doç. Dr. A.Bülent Ünal

AMAÇ: Toplumlarda ortaya çıkan farklılığın sebeplerini ortaya koyarak dini daha sağlam ve bilimsel olarak tanımaya, öğrencilerin ufkunu açmaya farklı inanç ve düşüncedeki insanlara olabildiğince hoşgörülü davranmalarını sağlamaya yardımcı olmaktır. Kardeşlik sulh, huzur ve insanlığın saadet ve yücelmesi İslam Dininin insanı yönelttiği hedefler olmasına rağmen daha Hz. Peygamber'in vefatından hemen bir çeyrek asır sonra şahabenin birbirini boğazlaması ve benzeri olayların karşı karşıya olduğumuz gerçeklerimiz olduğunu, dini yorumlarken sadece kendi açımızdan değil başka yönlerden de dine bakanların olduğunu; kendi inanç ve yorumumuzun doğru ve hak, başkalarının yanlış ve batıl hatta sapık olduğu tarzındaki geçmiş kalıpların günümüzde kullanılmaması gerektiğini; göz önünde bulundurup, objektif bakış açısı kazanarak dini en doğru şekilde anlamaya yardımcı olmaktır. Sadece farklı İslam Mezhepleri mensuplarına değil, diğer inanç sahiplerine hatta hiç inanmayanlara bile öncelikle hakaret etmemeye, sövmemeye, iftira atmamaya alışmamızı sağlamaktır. Reddiye metoduyla yazılan İslam Mezhepleri Tarihi eserlerindeki peşin değerlendirmelerin ilmi olmayan yöntemlerini terk etmek ve onların ayrılma, kırılma sebebi olan zararlı yönlerine dikkat çekmek de bu bilim dalının gayelerindedir.

KAZANIMLAR: Farklı inanç ve Düşünceye sahip gurupların delil ve kaynaklarının tespit etmeye çalışır. Bunların temel yapılarını araştırır Herhangi bir olay kişi veya fikir hakkında Tarihte gerçekte ne olduğunu araştırır. Bir fikir, kişi, gurup ya da olay hakkında değerlendirme yaparken, Sosyolojinin, Psikolojinin ve İslam Tarihinin verilerinden faydalanır.

YÖNTEM: Probleme Dayalı Öğrenme

ÖĞRENME MATERYALİ: Probleme dayalı öğrenme oturumlarında öğrencilere modül senaryosu verilir ve ilgili kaynaklardan haberdar olmaları sağlanır. PDÖ oturum odalarında yazı tahtası, kalem ve döner levhalardan yararlanır. Ayrıca modülün bir yarıyıl boyunca devam eden uygulama kısmında öğrenciler tepegöz, bilgisayar, projeksiyon, internet vb. araç-gereç ve materyalden yararlanırlar.

ÖNERİLEN KAYNAKLAR

1. E.Ruhi Fiğlalı, Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri
2. E.Ruhi Fiğlalı, İmamîyye Şiası
3. E.Ruhi Fiğlalı, Türkiyede Alevilik Bektaşilik
4. Avni İlhan- Cemal Sofuoğlu, Alevilik Bektaşilik Tartışmaları
5. Avni İlhan, Babilik, Bahailik Ders Notları
6. Avni İlhan, Şiada Usuluddin, Tarihte Şiilik Sempozyumu Tebliği

A. Bülent ÜNAL

7. Avni İlhan, Mehdilik
8. A.Bülent Ünal, İlk devir İslan Düşüncesinde Egemenlik
9. E.Ruhi Fırlalı, Mezhepler Arasındaki Farklar
10. E.Ruhi Fırlalı, Kadıyanilik
11. E.Ruhi Fırlalı, İbadilik
12. TDV ve MEB İslam Ansiklopedi ilgili maddeleri
13. Hasan Onat, Emeviler Devri Şii Hareketleri
14. Sönmez Kutlu, Türklerin İslamlaşma Sürecinde Mürcie ve Etkileri
15. Gazali, Batniliğin İçyüzü, çev.Avni İlhan
16. A.Bülent Ünal, Türkiyede Günümüz Aleviliği Üzerine Bir Araştırma
17. Şeyh Saduk, Risaletül-İtikadati'l-İmamiyye, çev. E.Ruhi Fırlalı
18. İrfan Aycan, Muaviye b.Ebi Süfyan
19. Abdülhamit Sinanoğlu, Nusayrilerin İnanç Dünyası ve Kutsal Kitabı
20. Lambton- Sourdel, Hilafet Müessesesi, çev.A.Bülent Ünal
21. Babilik Bahailik Üzerine Makaleler, derleyen ve çev. A.Bülent Ünal
22. İslam Mezheplerine Dair Bazı Kavramlar, çev. A.Bülent Ünal
23. Ahmet Akbulut, İlk Devir Siyasi Hadiselerinin Kelami Problemlere Etkileri

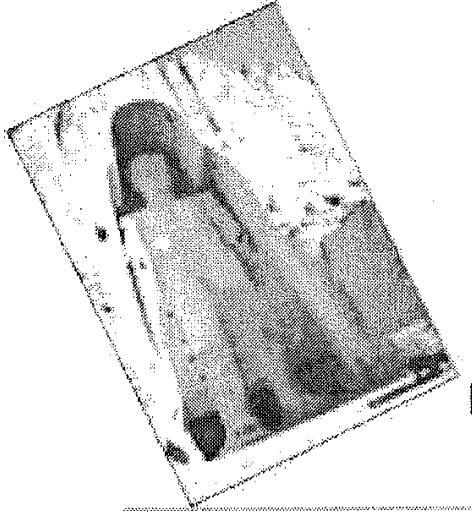
DEĞERLENDİRME SİSTEMİ: Modül sonu değerlendirmesi ve uygulamada yapılan etkinlikler, PDÖ Etkinlikleri değerlendirmesi, , ayrıca yarıyıl sonlarında ve yılsonunda Öğrenci Başarı Değerlendirmeleri (ÖBD)değerlendirmede esas alınır.

MÜFREDAT: Mezhep Kavramı

Mezhepler Tarihinin Kaynakları Problemleri, Usul Meseleleri, Mezheplere Ayrılmanın dini, siyasi sebepleri, Sünnilik, Haricilik ve Kolları, Vehhabilik, Şia ve Kolları, Batnilik

EK-2: Fanatizm, Radikalizm, Fundamentalizm kavramlarının ele alındığı birinci İslam Mezhepleri Tarihi Modülünde kullandığımız, internet ve aktüel gazete haberleri kaynaklı görsel malzeme

Talibân yönetiminin "efkâr-ı kâle" getirdiği Buda heykellerinin kalan...

Dünya

Talibân Buda heykellerini tamamen yıktı

Afganistan'da Talibân rejiminin yıkım kararı aldığı Bamyan'daki devasa Buda heykellerinin tamamen yıkıldığı iddia edildi. Talibân'a karşı mücadele eden münafık güçlerin sözcüğü Muhammed Eşref Nedim, Talibân güçlerinin Bamyan'daki her iki heykeli de çökmüşlüğü ve tamamen yıkıldığını açıkladı. Nedim, Talibân güçlerinin bayram nedeniyle ara verdiği yıkım işlerine çün öğleden sonra başladığını ve 53 ile 58 metrelik iki Buda heykelinin parçalara ayrıldığını söyledi. Talibân yönetiminin bu konuda henüz resmi bir açıklama gelmedi.

İslam'a aykırı olduğu gerekçesiyle Talibân yönetimi, dev Buda heykelleri ile ülkedeki diğer heykelleri yıkım kararı almıştı. Etköçük öfke ve utancasızlık korudu, Talibân'a bu kararı kimarlık ve insanlığın kültürel mirasını bozması karşısında buharlanıyordu.

Kurban Bayramı nedeniyle ara verilen heykellerin yıkım işlerine yeniden başladığını belirten Talibân karşı muhalefin sözcüsü Ahmed Bahram, Bamyan'daki 1500 yıllık dev Buda heykellerinin yıkılmasında tank, top ve patlayıcı maddeler kullanıldığını söylemişti.

Mısır elçi gönderiyor

Afganistan'daki Talibân rejiminin, Kurban Bayramı nedeniyle ara verdiği heykelleri yıkım işlerine yeniden başladığı bildirildi. Talibân karşı muhalefinin sözcüsü Ahmed Bahram, Bamyan'daki 1500 yıllık dev Buda heykellerinin yıkılmasında tank, top ve patlayıcı maddeler kullanıldığını belirtti.

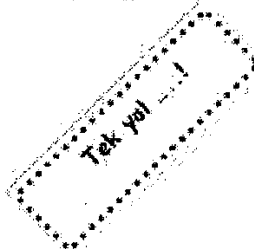
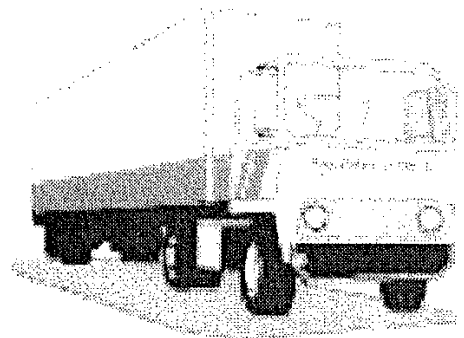
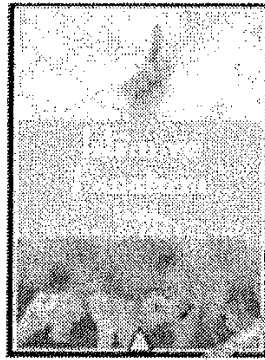
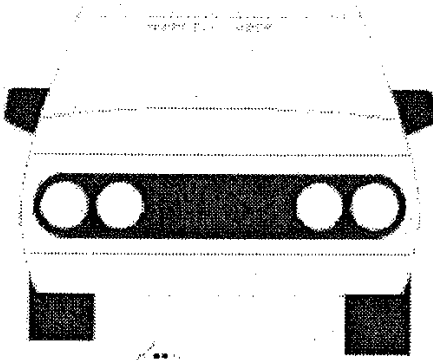
Bu arada, Mısır Dışişleri Bakanı Şeyh Muhammed, Talibân'ın yıkıldığı Buda heykellerinin kurtarılması için Afganistan'a elçi göndermelerini belirtti. Kârdöllerinden elçi gönderilmesinin istendiğini belirten Mısır, Talibân'ın bir insanlık tarihi olan ve İslam'a hiçbir plumsuz etkisi olmayan Buda heykellerini yıkım kararını gözden geçirmesini istedi.

(<http://arsiv.hurriyetim.com.tr/hurriyet/01-03-08/08nys30000.htm>)

A. Bülent ÜNAL

EK-3: Modül senaryosunda karikatür ve çizimlerin kullanımı örneği

Sizce İslam'da katı (radikal) mezhepler var mıdır?

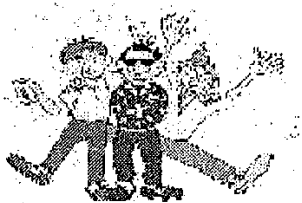
Fanatizm tabii bir hadise midir?

Ölmek var,
dönmek yok.

Pilâvdan dönerim kaşığı
kırılsın!

Ölmeye,
Ölmeye,
Ölmeye geldik

Sizce günümüzde Müslümanların türbe ziyareti vb. uygulamaları putperestlik olarak değerlendirilebilir mi?

KAYNAKÇA

- Bilen, Osman- Çelikel, Bülent, “Aktif Eğitim Senaryosunu Görsel ve Duyulur Sunumlarla Desteklemek: Felsefi Bir Değerlendirme”, *II. Aktif Eğitim Kurultayı Bildiriler Kitabı 4-5 Haziran 2005*, İzmir 2005.
- Dicle, Aklime, “Probleme Dayalı Öğrenimde Değerlendirme Yaklaşımları Ve Ölçme Değerlendirme Teknikleri”, *1. Aktif Eğitim Kurultayı Bildiriler Kitabı, Dokuz Eylül Yayınları*, İzmir 2004.
- Ev, Halit, “Aktif Eğitimde Öğrenci Memnuniyeti –DEÜ İlähiyat Fakültesi Örneği”, *II. Aktif Eğitim Kurultayı, 4-5 Haziran 2005*, İzmir 2005.
- Ev, Halit, “Aktif eğitim ve ölçme değerlendirme yaklaşımları”, *Türk Eğitim Sisteminde yeni paradigma arayışları Sempozyumu, 4-5 Kasım 2006*, Ankara 2007.
- Ev, Halit, *Türkiye’de Yüksek Din Öğretimi Kurumları ve Öğretmen Yetiştirme*, İzmir 2003, s. 120-131.
- Ev, Halit, *Almanya’da Çocuklara Yönelik Kur’an ve Dini Bilgiler Kursları*, İzmir 2003.
- Öncül, Remzi, *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yay. 2000
- Keyifli, Şükrü Bilen, Osman, “Aktif Eğitimde Bilgi Bütünlüğünü Sağlama: Modül Senaryosu Bütünlüğü”, *1. Aktif Eğitim Kurultayı Bildiriler Kitabı, Dokuz Eylül Yayınları*, İzmir 2004.
- Parladır, Selahattin, “Aktif Eğitimde Senaryoların Yeri ve İyi bir Senaryonun Özellikleri”, *Birinci Aktif Eğitim Kurultayı Bildiriler Kitabı, 29-30 Mayıs 2004*, İzmir 2004.
- Parladır, Selahattin, “Aktif Eğitime Geçiş Öykümüz”, *II. Aktif Eğitim Kurultayı Bildiriler Kitabı 4-5 Haziran 2005*, İzmir 2005.
- Parladır, Selahattin, “Aktif Eğitimde Bilişsel ve Duyuşsal Ürünler”, *II. Aktif Eğitim Kurultayı Bildiriler Kitabı 4-5 Haziran 2005*, İzmir 2005.
- Ün Açıkgoz, Kamile, *Aktif Öğrenme*, İzmir 2002.

A. Bülent ÜNAL

Yıldırım, Mustafa, “İslâm Hukuku Öğretimine Farklı Bir Yaklaşım: “Aktif Eğitim””, *D.E.Ü.İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı XXII, İzmir 2005*

Yıldız, Murat, *İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Psikososyal Özellikleri, İzmir 2003.*

